

“MAYSA VE BULUT” ANİMASYON DİZİSİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÖGELERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE ANIMATED SERIES “MAYSA AND BULUT” IN THE CONTEXT OF INTANGIBLE CULTUREL HERITAGE ELEMENTS

Kübra GÜVEN

ORCID: 0009-0005-4047-4870

DOI: 10.5281/zenodo.10437047

OZET

Teknolojik gelişmeler, kültürel unsurların aktarımında yeni imkânları beraberinde getirmiş; XX. yüzyılda kendini göstermeye başlayan animasyon, zaman içinde kültür aktarımı açısından önemli bir materyale dönüşmüştür. Bu makalede kültürün animasyonla aktarımı, TRT Çocuk kanalında yayınlanan “Maysa ve Bulut” animasyon dizisi üzerinden incelenmiş ve bahsi geçen animasyondaki somut olmayan kültürel miras öğeleri tespit edilmiştir. “Maysa ve Bulut” animasyon dizisinde, somut olmayan kültürel miras çalışmalarının 5 temel alanından 4’üne karşılık bulunmuştur. “Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar” başlığından mit, masal, kişi adları; “Gösteri Sanatları” başlığından çocuk oyunları; “El Sanatları” başlığından dokumacılık; “Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar” başlığından ise halk hekimliği, halk bayatlığı, halk mutfağı, tarım ve hayvancılık ile ilgili örnekler rastlanmıştır. Somut olmayan kültürel miras çalışmalarının temel alanları içinde yer alan “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler” başlığından ise herhangi bir örnekle karşılaşmamıştır. Bu arada, makalede “Maysa ve Bulut” animasyon dizisinden alınan fotoğraflara da yer verilerek örneklerin görsellerle desteklenmesi sağlanmıştır.

ABSTRACT

Technological developments have brought new opportunities in the transfer of cultural elements; animation, which started to emerge in the 20th century, has turned into an important material for cultural transmission over time. In this article, the transfer of culture through animation is examined through the “Maysa and Bulut” animated series broadcast on TRT Çocuk channel and intangible cultural heritage elements in the animation in question have been identified. In the “Maysa and Bulut” animation series, 4 of the 5 basic areas of intangible cultural heritage studies were found. Names of myths, tales and people from the title “Oral Traditions and Expressions”; children’s games under the heading “Performing Arts”; weaving from the title of “Handicrafts”; under the heading “Knowledge and Practices Related to Nature and the Universe”, examples related to folk medicine, folk veterinary medicine, folk cuisine, agriculture and animal husbandry were found. No examples were encountered under the title of “Social Practices, Rituals and Festivals”, which is among the main areas of intangible cultural heritage studies. By the way, photographs taken from the “Maysa and Bulut” animation series are also included in the article and the examples are supported with visuals.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji çağı, animasyon, “Maysa ve Bulut”, somut olmayan kültürel miras unsurları.

Keywords: Technology age, animation, “Maysa and Bulut”, intangible cultural heritage elements.

İlgili Yazar: Kübra Güven
Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu
Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Karaman.
kbragven@hotmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 16.11.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 25.12.2023

1. Giriş: Kültürün Animasyonla Aktarımı

Animasyon son dönemde kültürel mirasın korunmasında en etkili araçlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Unutulmaya yüz tutmuş veya daha az bilinen kültürel değerlerin animasyon aracılığı ile nesiller arası aktarımı sağlanmaktadır. Bu şekilde izleyicilere ananelerimizi keşfetme imkânı sunar. "Kültür, zaman ve mekâna göre çeşitli değişiklikler gösteren dinamik yapıda bir olgudur. Özellikle değişen zaman şartlarına bağlı olarak kültür aktarımında da köklü değişiklikler meydana getirmiştir." (Aslan, 2021: 1063) Dünyaya geldiğimiz andan itibaren gözlemeleme işlemi ile kültürümüzü tanımaya başlarız. Bu tanımlama işlemi ile de kültürü geliştirip sözlü olarak aktarma yöntemine geçeriz. "Yazının icadına kadar, tarihî birikim ve tecrübe sözlü ortamdan kaynak ve kanallar tarafından muhafaza edilip aktarılmıştır. Zamanla sözlü ve yazılı ortam birlikteliği yeni kaynaklar, yeni terkipler oluşmasına katkı sağlasa da bu ortamların tamamında 'söz' büyüsunü kaybetmez." (Ersoy, 2004: 103)

Animasyon, kültür aktarımında görsel anlatım aracı olarak kullanılır ve farklı kültürlerin geleneklerini ve hikâyelerini başka bir kişiye veya topluma aktarabilir. "19. yüzyılın ortalarında sanayileşme ile endüstrileşmenin etkileri ile beraber, orta sınıfın zenginleşmesi ve eğlencenin soylulardan genele yayılması sonucu, özel gösterimler büyük tiyatro salonlarında halk kitlelerine de ulaşır. Eğlence popüler kültürün parçası olurken birçok hareketli resim gösterimi gerçekleşir." (Kaba, 2014: 164)

Değişen ve gelişen yeni dünya düzeni ile hayatlarımıza dâhil olan radyo, televizyon ve sinema ile daha çok insana ve geniş kitlelere ulaşmak mümkün hale gelmiştir. *Transmedya* diye adlandırılan, aslında hikâyeye anlatma tekniğinin gelişmiş versiyonudur. Bu kavram, birçok dijital organı ve platformu kullanarak aktarılmak istenen kavramı izleyici veya dinleyicisine aktarma olarak tanımlanır. Animasyon ile farklı kültürlerden geleneksel hikâyeleri, mitolojik öyküleri canlandırmak daha mümkün ve kolaydır. Bu yöntem kendi kültürümüz dışındaki farklı kültürleri de daha doğru ve gerçekçi yansıtır ve daha geniş bir bakış açısı sunar. Dil bariyerlerini de görsel anlatımla ortadan kaldırır. Farklı dil konuşan insanların kültürlerini, kültürel değerlerini anlatma ve anlama fırsatı sunar. Belirli bir dönemde ve toplumsal hareketin parçası olarak üretilen animasyonlar, izleyicilere o dönemdeki toplumsal, siyasal ve kültürel atmosferi anlama imkânı sağlar. Bu da kültürdeki değişimi ve toplumdaki dönüşümü anlatma ve tartışma yolunu da açmış olur.

"Maysa ve Bulut adlı animasyonda karakterlerin farklı transmedya kanallarına aktarımında bir evrime uğramadığı ya da değişim geçirmediği görülmektedir. Özellikle karakterlerin illüstrasyonları

yaratılırken Türk kültürünün bir parçası olan 'Yörük hayatını' gerek kıyafetleriyle gerekse motiflerle yansıtması için fotoğraflardan referans alınmıştır." (Güngör, 2022: 154) Belirli kalıp yargıları ortadan kaldırarak veya mevcut yanlış algıları düzelterek kültürler arası empati ve anlayış geliştirilir. Farklı kültürlerin gerçeklerini animasyon daha doğru bir şekilde aktararak farklı bir bakış açısı sunar. Bu nedenle de animasyon, kültürler arası anlayışı teşvik etme, farklı kültürleri keşfetme ve kültürel değerleri aktarmada güçlü bir kaynak olabilme yetisine sahiptir. Kültür aktarımında önemli bir yere sahip olduğu gibi kültürel mirasın korunması, kültürel çeşitliliğin taşınması, toplumsal değişim ve dönüşümün anlatılması ve anlaşılmasını kolaylaştıran etkili bir araçtır. Bu makalede kültürün animasyonla aktarımı, TRT Çocuk kanalında yayınlanan "Maysa ve Bulut" animasyon dizisi üzerinden incelenmiş ve bahsi geçen animasyondaki somut olmayan kültürel miras öğeleri tespit edilmiştir.

2. "Maysa ve Bulut" Animasyon Dizisinde Yer Alan Folklorik Öğelerin Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesine Göre Sınıflandırılması

Somut olmayan kültürel miras, UNESCO tarafından tanımlanan ve kültürel ifade biçimlerini, gelenekleri, ritüelleri vs. kapsayan bir olgudur. Bu miras, somut nesnelere yerine toplumların yaşayan kültürlerini temsil eder. Örneğin geleneksel oyunlar, törenler, hikâyeler, geleneksel yemekler, geçmişten günümüze aktarılan diğer gelenekler vs. bu kapsamdadır. Somut olmayan kültürel mirasların korunması ve gelecek nesillere aktarılması da son derece önemlidir. Çünkü insanların hafızalarını ve toplumsal bağlarını güçlendireceği gibi toplumların kimliklerini, değerlerini ve kültürel çeşitliklerini de nesilden nesle aktarmış olacaktır. (Oğuz, 2018)

2.1. Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar

2.1.1. Mitler

"Kaynağını halkın çok eski geçmişinden, kültüründen hatta yaşadığı coğrafyadan alan halk inanışları, bir milletin kimliğini ve karakteristik özelliğini belirleyen faktörlerdendir." (Zaripova Çetin, 2007: 2) "Arkaik mitolojik efsanelerden başlayarak büyülü öyküler, tören folkloru ve bilmecelelere kadar tüm halk kültürü türlerinin kaynağıdır." (Uslu, 2017: 9) "Maysa ve Bulut" animasyon dizisinde de bu kültür aktarımını neredeyse her bölümde görmem mümkündür. Bu kültür aktarımını izleyicisine aktarırken yormadan, kafa karıştırmadan yansıttığı söylenebilir. Animasyon dizisinde geçen mitolojik unsurlar şu şekildedir;

Rüya motifi hemen her bölümde Maysa ile aktarılmaktadır. Maysa, bölümde geçen olayları rüyasında olağanüstülüklerle görür. Rüyaların özellikleriyle ilgili çeşitli görüşler olsa da halk

arasında, bilinçaltımızdaki gerçekleşmesini istediğimiz duygularınızın yansıması inancıdır. Ayrıca rüyalar her insana anlatılmamalıdır. Çünkü rüya nasıl yorumlanırsa o şekilde gerçekleşeceği inancı da vardır. Rüyaları suya anlatma inancı da buradan gelmektedir, kötü rüyalar su ile birlikte akıp gitsin diye suya anlatılır.

51. bölümde² kilime dokunmuş "Hayat Ağacı" motifi vardır. Bahattin Uslu *Türk Mitolojisi* adlı kitabında hayat ağacından şu şekilde bahseder; "Dört mevsim boyunca yeşil kaldığına inanılan ve yeşil kaldığı müddetçe de dünyanın var olacağına inanılan ağaçtır. Hayat ağacı merkezini sembolize eder. Yeraltı, yeryüzü ve gökyüzünü dikey bir merkezde birleştirir. Kutlu bir dağın tepesinde yükselerek cennete ulaştığı inanılır. En önemli özelliği meyvesiz oluşudur. Ama bu beslemediği anlamına gelmez, tersine gövdesinden ve dallarından çıkan öz suyuyla besleyen bir ağaçtır. Bir anne fedakârlığıyla kendisine ihtiyaç duyan tüm canlıları ayakta kalıncaya kadar besler." (2017: 121)

18. bölümde³ gökkuşağına "ana kucağı" denmekte, Umay ananın kucağı olduğu inancı da vardır. 48. bölümde⁴ ise gökkuşağına "ebemkuşağı" denmektedir. İki bölümde de obanın gençleri gökkuşağının altından geçmek ister. "Türk mitolojisinde Umay ana, yeni doğum yapmış kadınları, çocukları ve hayvanları koruyan dişi olarak kabul edilen bir ruhtur. Aile, evlilik ve neslin devamlılığının koruyucusudur. Güneşin sarı renginden dolayı 'Sarı Kız' olarak da bilinir. Hüma kuşu da denmektedir." (Çoruhlu, 2000: 39) Halk arasında gökkuşağına birçok isim verilmiştir. Bunlardan bazıları "ebemkuşağı, ebekuşağı, eleğim sağma, alkım, yağmur kuşağı" gibi. İnanışlara göre gökkuşağının altından geçen kızların erkek, erkeklerin ise kız olacağı; gökkuşağının altından geçmeyi başaran kişinin günahlarının af olacağı, dileklerinin gerçekleşeceği inancının yanında gökkuşağının yere yakın ucunun olduğu yerde altın olduğu inancı; Umay ananın yeryüzündeki çocuklara yardım etmek için gökkuşağını köprü olarak kullandığı inançları vardır.

² <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-51> (Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2022)

³ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-18> (Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2022)

⁴ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-48> (Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2022)

Fotoğraf 1.18. Bölüm Maysa'nın Rüyasındaki Umay Ana

23. bölümde⁵ üç gece güneş doğmadan çiy toplanır. Bu toplanan çiylerle yoğurt mayalanır. Eğer yoğurt maya tutarsa Hızır'ın o eve uğradığına inanılır. Hıdırellez, Hızır ve İlyas'ın bulunduğu gecedir. Bu gecede çeşitli ritüeller yapılır. Dilekler yazılıp çizilir ve gül ağacının toprağına gömülür. Genç kızlar gece uyumadan önce bir tutam tuz yerler, rüyasında su yeren kişinin evleneceği kişi olacağı inançları vardır.

Fotoğraf 2. 23. Bölüm Çiy Toplama

2.1.2. Masallar

"Masallar, toplumun hayal gücüyle sözlü verimlerdir. Masallarda gerçekler arka planda kalır.

⁵ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-23> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2022)

'Bir varmış, bir yokmuş' diye başlanması ve tekerlemelerle örülmüş olması, gerçek üstü olaylara hazırlamak içindir." (Güney, 1971: 87) Masalcı adı verilen kişiler tarafından anlatılan masalların dinleyicileri inandırmak gibi bir zorunluluğu yoktur. "Maysa ve Bulut"ta masalları genel olarak Güneş ana anlatsa da Yaman dedenin de masal anlattığı görülür. Bu masallar animasyon dizisinin hemen hemen bütün bölümlerinde vardır. Konuları bölümde geçen olaylarla bağlantılı olarak eğitici, öğretici ve öğüt verici niteliktedir. Yaman dedenin anlattığı masallar içerik olarak mitolojik unsurlar barındırır.

15. bölümde⁶ Yaman dedenin anlattığı masal kuşlarla ilgilidir. Keklik, güvercin, bülbül, sülün, kumru ve hüthüt kuşları padişahı aramak için yola koyulurlar. Yırtıcı olmayan bu kuşlar İslamiyet öncesi Türk topluluklarında ruhun simgesi olarak düşünülmektedir. Hüthüt kuşunun Hazreti Süleyman'ın habercisi olduğu bilinir. Dedenin anlatısı fabl özelliğini taşımaktadır. Hatta Gülşehri'nin Farsçadan çevirdiği Feridüddin-i Attar'ın *Mantıku't-Tayr* adlı eserini andırır.

17. bölümde⁷ Güneş ana baharın habercisi olan cemre ile ilgili masal anlatır. 39. bölümde⁸ "Vefa Borcu", 44. bölümde⁹ "Erik Tomurcuğu", 49. bölümde¹⁰ "Anne Balık" masallarını Yaman dede anlatır.

Fotoğraf 3. 37. Bölüm Masal Anlatma Ortamı

⁶ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-15> (Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2022)

⁷ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-17> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2022)

⁸ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-39> (Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2022)

⁹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-44> (Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2022)

¹⁰ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-49> (Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2022)

2.1.3. Kişi Adları

Animasyon dizisinde her karakterin sahip olduğu sorumlulukları vardır. Herkes bu sorumlulukları yerine getirmekle görevlidir. Fakat oba için yapılacak işlerde herkes birlik olup iş paylaşımı yapmaktadır. Ne kadar kadın erkek iş bölünü olsa da obanın erkekleri yeri geldiğinde kadınların işlerine de yardım etmektedirler.

Fotoğraf 4. Sağdan İtibaren Bulut, Maysa, Yaman Dede, Güneş Ana, Devran ve Perçem

Maysa: 4-5 yaşlarında macera peşinde koşmayı seven, obanın neşesi, heyecanlı, sormayı ve sorgulamayı seven bir kız çocuğudur. Bu sorgulamaları da onu her zaman yeni bir bilgi ile tanıştırır.

Bulut: Maysa'nın yakın arkadaşı ve obanın çobanıdır. Zaman zaman tembellik yapmayı sevse de oba işlerine yardımını esirgemez. Kendisi obanın olgun erkeği gibi görür ve oba halkından da öyle görülmesini bekler.

Yaman Dede: Maysa'nın dedesidir. Çocuklara masallar anlatır, obanın bilge yaşlısıdır. Yaşanılan olaylar ile ilgili öğüt verici masallar anlatır. Bora'nın kayıt babası Hikmet ozanı bulmak için yerleşik hayata geçmek istemez.

Güneş Ana: Maysa'nın ninesidir. Çocuklara masal anlatır ve aynı zamanda halk hekimliği yapar. Hangi bitkinin neye iyi geleceğini bilir ve tedavilerde kullanır. Maysa'nın annesi Perçem ile çadır işlerini yaparlar.

Devran: Maysa'nın babasıdır. Obada güç gerektirecek işlerle ilgilenir. Fakat kadın erkek ayrımı yapılmaksızın oba kadınlarına da yardım etmekten kaçınmaz.

Perçem: Maysa'nın annesidir. Güç gerektirmeyecek ev işleri ile ilgilenir. Türk kadını kültürünü ve annelik özelliklerini yansıtan bir kadın tipidir.

Kiraz: "Maysa ve Bulut"un arkadaşıdır.

Çınar: "Maysa ve Bulut"un arkadaşıdır.

Günseli: "Maysa ve Bulut"un arkadaşıdır.

Bora: "Maysa ve Bulut"un arkadaşıdır. Saz çalıp şarkı söyler, Hikmet ozanın oğludur. Yaman dede babasını bulmak ister. Kendi halinde sessiz sakin bir karakterdir.

2.2. Gösteri Sanatları

2.2.1. Çocuk Oyunları

"Oyun, çocuğun yemek yemesi, uyuması, okulda ve evde ders saatleri dışında hemen hemen bütün yaşamının kapsar; arkadaşı ile itişip kakışması, tek başına bahçenin bir başından diğer başına koşması birer oyundur. Oyuncak ise tek başına oyunun sağlayan nesnedir. Oyuncağı, oyun aracı çocuğun kendisi yapar." (Boratav, 1984: 233 ve 246) "Maysa ve Bulut" animasyon dizisinde Maysa'nın bez bebekle oynaması, Bulut'un samanla yaptığı top ile maç yapması oyuncu aracına dönüştürmesine örnektir.

5. bölümde¹¹ Maysa tek başına çember döndürürken 32. bölümde¹² Çınar ve Bulut çember oyununu yarışarak oynarlar. 13. bölüm¹³ 06.30'uncu saniyelerde ve 59. bölüm¹⁴ 00.58'inci saniyelerde obanın gençleri kulaktan kulağa oyununu oynarlar. Bu oyun, baştaki oyuncunun yanındaki oyuncuya fısıldayarak söylediği cümlelerin bozulmadan sondaki oyuncuya kadar gitmesi gerekmektedir. Sondaki oyuncu yüksek sesle cümleyi söyler eğer cümlede yanlışlık varsa, yanlışlığın kimde olduğu tespit edilir ve o oyuncu sona konur.

17. bölüm¹⁵ 02.58'inci saniyelerde Kiraz, iş yapan Günseli'ye pıtırak atarak oyun başlatır, bunu gören Maysa ise bu oyuna tekerleme başlatarak dâhil olur. Çınar ve Bulut da bu tekerlemeyi devam ettirerek oyuna dâhil olurlar.

"Dere boyu pıtırak

Gelin kızlar oturak

Ne oturak ne durak

¹¹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-5> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2022)

¹² <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-32> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2022)

¹³ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-13> (Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2022)

¹⁴ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-59> (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2022)

¹⁵ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-17> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2022)

Pıtırağı Duman'a atak." diyerek birbirlerine pıtırak atarlar. 34. bölümde¹⁶ "yağ satarım bal satarım", "saklambaç" ve "körebe" oyunları oynanır. Yağ satarım bal satarım oyunu; oyuncular daire şeklinde yere oturur ve ebe olan kişi "yağ satarım bal satarım" tekerlemesini söyleyerek oyuncuların arkasında döner. Seçtiği bir oyuncunun arkasına mendili bırakır ve o oyuncu tarafından yakalanmadan, oyuncunun yerine oturması ile oyun aynı şekilde devam eder. Saklambaç; "Oyuna başlamadan önce kura çekilir ve ebe tespit edilir. Ebe belirlenen bir yere (mesela bir kaya) yumulur. Ebe daha önceden belirlenen sayıya kadar yüksek sesle sayar. Diğer oyuncular saklanırlar. Ebe saymasını bitirdikten sonra: -Sağım solum, önüm arkam sobe, saklanmayan ebe, diyerek yumulduğu yerden kalkar ve saklanan oyuncuları bulmaya çalışır. Ebe bulduğu oyuncuyu, bulunan oyuncudan önce sobe yerine gidip dokunarak "ebe veya sobe" demelidir. İlk bulunan ve ebelenen oyuncu diğer oyunda ebe olur." (Çolak, 2015: 202-203) Körebe; oyuncular toplanır ve sayışma ile ebe belirlenir. Belirlenen ebenin gözleri bez, tülbent gibi eşyalarla bağlanır. Oyuncular ebeden çok yakınlardan etrafında dururlar, ebe yakaladığı oyuncunun yüzüne, giysilerine dokunarak kim olduğunu bilmeye çalışır.

Fotoğraf 5. 34. Bölüm Saklambaç Oyunu

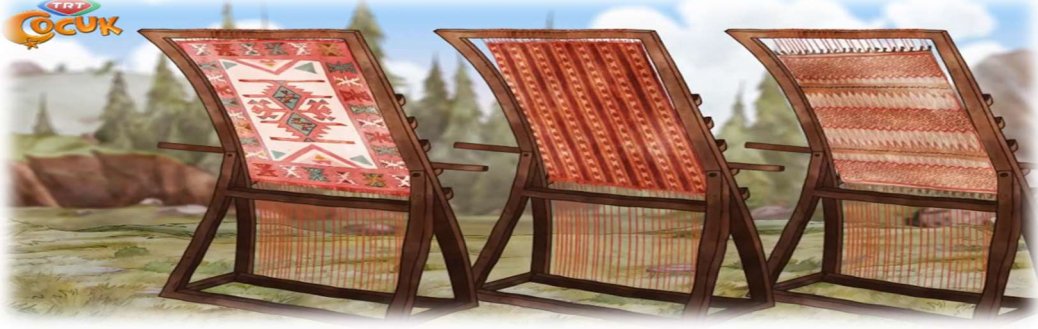
2.3. El Sanatları

2.3.1. Dokumacılık

Yörükler yaşam biçimini hayvancılıktan artan yün ve kılların dokumacılıkta değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. (Akan, 2016: 43) Kıl ve yünü kendi mamulleri olan alet ve tezgahlardan geçirip çeşitli işlemlere tabi tuttuktan sonra, meskenlerini ev eşyalarını, çuvallarını, heybelerini, eğerlerini tepeden tırnağa kendi giyeceklerini elde etmiş olurlar. (Eröz, 1991: 171)

¹⁶ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-34> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2022)

“Maysa ve Bulut”ta da bu dokumacılığı hazırlık aşamasından itibaren görmek mümkündür. Kırkılan koyunların yünü 26. bölüm¹⁷ 03.33`üncü saniyede dere kenarında kadınlar tarafından yıkanır. Boya rengini elde etmek için kullanılacak çiçekler 51. bölümde¹⁸ kırmızı çiçeği ile 68. Bölümde kökboya bitkisiyle elde edileceği söylenir. Yine 68. bölümde¹⁹ Güneş ananın yünleri nasıl renklendirdiği görülmektedir.

Fotoğraf 13. 34. Bölüm Dokuma Tezgâhları ve Kilimler

Dokumada kullanılan aletler ise 1. bölümümde²⁰ Güneş ananın yün sardığı kirmen²¹, 34. bölümde²² dokuma tezgahları ve kilimler ve 95. bölümde²³ de kirkit yer alır.

Fotoğraf 14. 95. Bölüm “Kirkit”

2.4. Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar

¹⁷ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-26> (Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2022)

¹⁸ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-51> (Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2022)

¹⁹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-68bolum-kirmizi-heybe> (Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2022)

²⁰ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-1> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2022)

²¹ Bu aletin yaygın ismi bütün Anadolu’da *kirmendir*. Alet, çınar ağacından bir mile geçirilmiş dört kanattan meydana gelir. Kirmen ile yün ve pamuk iplikleri hazırlanır. Bu işe yün eğirme, pamuk eğirme ismi verilir.

²² <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-34> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2022)

²³ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-95-bolum> (Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022)

2.4.1. Halk Hekimliği

Pertev Naili Boratav, halk hekimliği tanımını “Halkın, olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimliği diyoruz.” (Boratav, 1984: 122) Şeklinde açıklamıştır. “Maysa ve Bulut”ta halk hekimi ve halk baytarı Güneş ana ve Yaman dededir. İnsan sağlığından çok hayvan sağlığı için ilaçlar ve merhemler yapılır. 17. bölümde²⁴ kızamık olan Maysa için, Seher kızamık şekeri kaynatıp getirir. “Kızamık şekeri içerisinde karanfil, tarçın, pancar şekeri, zencefil gibi şifa verme özelliği bulunan bitkilerden yapılan ve kızamık hastalığını iyileştirdiği bilinen bir tatlıdır.” (Erdem, 2020: 93) 54. bölümde²⁵ ateşi çıkan ozanın oğlu için, Güneş ana sirkeli suda ıslattığı bezi çocuğun alnına koyar. Bu yöntemin halk arasında en yaygın ateş düşürme yöntemi olduğu söylenebilir. 93. bölümde²⁶ lavantanın kokusundan bahsedilse de lavanta “yürek çarpıntılarına, sinirlere, peklığı karşı etkilidir.” (Eyüboğlu, 1998: 73)

Fotoğraf 6. 54. Bölüm Sirkeli Su ile Ateş Düşürme Yöntemi

2.4.2. Halk Baytarlığı

Yörüklerin göçebe yaşamlarından dolayı geçim kaynaklarının önde geleni hayvancılıktır. Bu da halk baytarlığı geleneğinin varsıllaştırmıştır. 21. bölümde²⁷ Güneş ana hastalanan koyun için ilaç kaynatır. Bu ilacın kullanımın ılıtilip hayvanın suyuna karıştırılması gerektiğini söyler. 70. bölümde²⁸ Yaman dede keçi sedef otu lapası yapar. Bu lapa keçinin sütünü arttırmak içindir. Keçi sedef otu,

²⁴ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-17> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2022)

²⁵ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-54> (Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2022)

²⁶ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-93-bolum> (Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022)

²⁷ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-21> (Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2022)

²⁸ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-70bolum-hos-geldin-zipir> (Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2022)

süt arttırdığı gibi kan şekerini dengeler ve idrar sökücü özelliği de vardır. 71. bölümde²⁹ sırtı yaralanan Duman (köpek) için Yaman dede ardıç katranı sürer. “Yörükler için her durumda önemli bir ilaç vazifesi gören çam, katran ve ardıçtan elde edilen püse’dir.” (Ak, 2017a: 396) Şifa kaynağı olan ardıç katranı, ardıç meyvesinden elde edilir, deri hastalıklarına iyi gelir. 91. bölümde³⁰ sırtı eyerden yaralanan Şira (Maysa’nın atı) için şifalı merhem hazırlar. 98. bölümde³¹ ise yediği bitkilerden zehirlenen Zıpir (keçi) için Yaman dede, saparna kökünün kullanmak gerektiğini söyler. Saparna kökü, terletip kanı temizleme özelliğine sahip bir bitkidir. Böylece Zıpir, zehri vücudundan atacaktır.

Fotoğraf 7. 91. Bölüm Yaman Dedenin Şira İçin Hazırladığı Şifalı Merhem

2.4.3. Halk Mutfağı

Yörükler hayvancılıkla uğraştıkları için sabahın erken saatlerinde kalkarlar. Bu sebeple de günde üç öğün beslenme ihtiyacı duyarlar. Kahvaltıda çay ile beraber “peynir, çökelek, yepinti bazen de yağ hepsinin yanında yufka ekmeği esastır.” (Eröz, 1991: 214)

Yörükler besinlerinden doğal ve organik olacak şekilde faydalanırlar. Yemek yeme kültürleri ise aile bireyleri aynı kaptan yemeklerini yerler. Yörükler kaşık kullanmazlar, yufkaya külah şeklini verip yerler. Sebebi ise hijyen içindir. Fakat “Maysa ve Bulut” çizgi filminde 20. bölümde³² Maysa ve ailesi tahta kaşık ile bulgur pilavı yemektedir.

²⁹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-71bolum-cura> (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2022)

³⁰ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-91-bolum> (Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022)

³¹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-98-bolum> (Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2022)

³² <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-20> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2022)

Fotoğraf 10. 20. Bölüm Tahta Kaşık, Bulgur Pilavı, Yufka Ekmeği, Soğan ve Domates ile Birlikte

“Maysa ve Bulut” çizgi filminde aktarılan yemek kültürleri aşağıdaki gibidir;

Yufka ekmeği 2., 88., 100. bölümlerde³³ karşımıza çıkmaktadır. Yufka ekmeğinin yapımında un, su ve tuz kullanılır, sac üzerinde pişirilir.

Tarhana yapımı 3. ve 53. bölümlerde³⁴ hazırlanış ve bez üzerine yayıp kurutma aşamaları vardır. Biber kurutma 74. bölümde³⁵, 94. bölümde³⁶ salça yapmaktadırlar. Bunları kışa yönelik hazırlık olarak yaparlar.

Fotoğraf 11. 53. Bölüm Tarhana Kurutma

³³ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-2> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2022)

<https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-88-bolum> (Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2022)

<https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-100-bolum> (Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2022)

³⁴ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-3> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2022)

<https://www.youtube.com/watch?v=4mZYBslOBt8> (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2022)

³⁵ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-74bolum-sevgi-parlar> (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2022)

³⁶ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-94-bolum> (Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022)

Pekmez yapımı 5, 10, 49, 77. bölümlerde³⁷ yapılır. Yapmalarında amaç ise hem kahvaltılarda tüketmek için hem de karın üzerine döküp kar helvası yapmak için kullanılır. Buna Mersin ve Adana yörelerinde karsambaç denmektedir. 5. bölümde pekmez kaynatma sebepleri ise köme yapmak içindir. "Köme, günümüzde bilinen yaygın adıyla cevizli sucuktur. Kömenin yapımı ve bu yiyeceğin geleneksel adının kullanılması, kültür aktarımı işlevinin gerçekleşmesini sağlamıştır." (Erdem, 2020: 91)

Fotoğraf 12. 49. Bölüm Kar Helvası

Keşkek yapımı 23. ve 79. bölümlerde³⁸ karşımıza çıkar. Yörükler keşkeği özel günlerde yaparlar. Düğünlerde, bayramlarda vs.

Adım çöreği 47. bölümde³⁹ Kiraz`ın kardeşinin yürümeğe başlamasıyla yapılıp dağıtılan bir geçiş dönemi yemeğidir. "Adım çöreği" geleneği, bebek adımlarını sağlam bassın, hayatı boyunca karşılaşacağı zorluklara rağmen dik dursun diye yapılır. Un, su/süt, tuz ve maya gibi kolay malzemelerle yapılan çörek, bir süre dinlendirildikten sonra bazı çöreklerle para koyarak aya ile bastırılıp şekillendirilir. Daha sonra yağlı tepsiye yerleştirilerek pişirilir. Parayı bulan kişiler bebeğe hediyeler alır." (Mertol, Özgür, Kaya ve Urfalıoğlu, 2021: 905)

³⁷ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-5> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2022)

<https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-10> (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2022)

<https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-49> (Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2022)

<https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-77bolum-tahin-ile-pekmez> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2022)

³⁸ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-23> (Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2022)

<https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-79bolum-yangin> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2022)

³⁹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-47> (Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2022)

2.4.4. Tarım ve Hayvancılık

2.4.4.1. Hayvancılık

Yörüklerin büyük kısmı hayvancılık ve çiftçilik ile geçimlerini sağlamaktadır. Çoğunlukla da küçükbaş olarak nitelendirilen koyun ve keçilerle bunu sağlarlar. Fakat çok nadir de olsa koyun ve keçinin bir arada beslendiği görülse de genel itibarıyla keçi ile ilgilenenler koyunla ilgilenmez, koyunculuk yapan da keçicilik ile uğraşmaz. "Maysa ve Bulut"ta da bu ayırım dikkat çeker. 60lı bölümlere kadar koyunculuk yaparlarken sonrasında keçicilik yaptıkları görülür. Ziya Gökalp "Sürülerle geçinen Türklerin sürüsü koyun, at, keçi, öküz, develerden oluşur. Bu sürüler her gün taze süt, kaymak, tereyağı, yoğurt, gibi gıdaları taktim ederken; yün ve yapağlarından elbiseler, çadırlar ve keçeler yapılırdı. Bu sürüler göç zamanı nakliyelerde kullanılırdı." belirtmiştir. (Gökalp, 1976: 365) Bu koyunların ve keçilerin çobanlığını Bulut ve Bora yapmaktadır.

Yörüklerde koyunları erkekler kırkar. Bu iş için kullanılan makasın adına kırtık denir. Yörükler ise kırkık derler. (Eröz, 1991: 127-128) 21. bölüm⁴⁰ 04.18'inci saniyelerde obanın genç erkekleri koyunları kırkarken, 26. bölüm⁴¹ 02.45'inci saniyede ise Yaman dede ve Devran'ın koyunları kırktığı görülür. Ayrıca bu bölümde Devran, koyunları terletmenin koyun kırkma işlemini kolaylaştıracağı bilgisini vermektedir.

Fotoğraf 8. 21. Bölüm Koyun Kırkma

Deve, at ve eşek göç sırasında yükleri taşımak için kullanılır. Fakat develerin boyunlarına

⁴⁰ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-21> (Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2022)

⁴¹ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-26> (Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2022)

takılan çanlar ile develere uzun bir yolculuğu çıkılacağı bilgisi verilir. Çizgi filmde develeri göç sırasında görürken at ve eşek kullanımını obaya doktor getirmek için, dereden su taşımak için kullanıldığı bilgileri geçmektedir. 38. bölüm⁴² 10'uncu dakikada Devran, hastalanan dedeyi göçte taşımak için at arabası ile ortaya çıkar. 48.⁴³ ve 84.⁴⁴ bölümlerde ise atın sağlığı için tımarın önemi vurgulanır. Atın derisinin hava alması kan dolaşımını için önemlidir. Kan dolaşımının hızlanması atın daha güçlü olmasına neden olur.

Fotoğraf 9. 84. Bölüm At Tımarlama

3. Sonuç

Bu çalışmada "Maysa ve Bulut" animasyon dizisi, içinde barındırdığı Yörük kültürüyle ilgili unsurlar bakımından incelenmiş; animasyon dizisine yansıyan Yörük kültür ve geleneği, UNESCO'nun Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesindeki 5 ana alana göre sınıflandırılmıştır.

"Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar", "Gösteri Sanatları", "El Sanatları", "Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar" ve "Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler" söz konusu 5 temel çalışma alanını oluşturmaktadır. "Maysa ve Bulut" animasyon dizisinde "Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar" başlığından mit, masal, kişi adları öne çıkarken "Gösteri Sanatları" başlığından sadece çocuk oyunları, "El Sanatları" başlığından ise sadece dokumacılık ile karşılaşmaktadır. Diğer taraftan "Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar" başlığının hayli zengin olduğu dikkati çekmektedir. Bu başlık altında yer alan halk hekimliği, halk baytarlığı, halk mutfağı, tarım ve hayvancılık ile ilgili örneklere animasyonda rastlamak mümkün olmuştur. Somut olmayan kültürel miras çalışmalarının temel alanları içinde yer alan "Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler"

⁴² <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-38> (Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2022)

⁴³ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-48> (Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2022)

⁴⁴ <https://www.trtcocuk.net.tr/video/maysa-ve-bulut-84-bolum> (Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2022)

başlığında ise dizide herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

TRT Çocuk kanalında yayınlanan söz konusu animasyon dizi üzerinden çocuklara kültürel değerlerin aktarıldığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında, animasyon dizinin eğlendirici ve bilgilendirici olduğu, kötü unsurlardan uzak tutan bir içeriğinin bulunduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2017a). Yörüklerde halk hekimliği. *International Journal of Social Science*, 57, 395-405.
- Ak, M. (2017b). Yörüklerde kadın. *International Journal of Social Science*, 58, 307-336.
- Akan, M. (2016). Anadolu Yörük yaşamında dokuma geleneği. *Kalemşi*, 4(7), 39-58.
- Aslan, E. (2021). Animasyon (çizgi film) tarihine kültür aktarımı açısından bir bakış. *Folklor/Edebiyat*, 108, 1059-1074.
- Boratav, P.N. (1984). *100 soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çolak, M. (2015). *Adana geleneksel çocuk oyunları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Çoruhlu, Y. (2000). *Türk mitolojisinin anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Durdu Zor, S. (2017). Yörük çizgi filmi "Maysa ve Bulut"un giysi özelliklerinin incelenmesi. *Ulakbilge*, 5(18), 1987-2000.
- Erdem, G. (2020). "Maysa ve Bulut" örneğinde yemek kültürü inşası. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 82-99.
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Ersoy, R. (2004). Sözlü kültür ve sözlü tarih ilişkisi üzerine bazı görüşler. *Millî Folklor*, 61, 102-110.
- Eyüboğlu, İ.Z. (1998). *Anadolu ilaçları (Anadolu üçlemesi 3)*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türk medeniyeti tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güney, E.C. (1971). *Folklor ve halk edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Güngör, A. (2022). Yeni medyadan transmedyaya illüstrasyon ve oyun tasarımında periferi. *Akdeniz Sanat*, 16(29), 139-163.
- Kaba, F. (2014). Çizgi filmlerde grafik ifade ve konu açısından kültürel etkiler: Türk çizgi film örnekleri. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(3), 163-181.
- Mertol, H., Özgür, H., Kaya, N.G. ve Urfalıoğlu, M. (2021). Kültürel coğrafya açısından Pomak halk kültüründe doğum öncesi ve doğum sonrası gelenekler ve inanışlar. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 895-910.
- Oğuz, M.Ö. (2018). *Somut olmayan kültürel miras nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Sümbül, M. (2001). Adana giyim-kuşam kültürü. *Folklor Halkbilim Dergisi*, 5(49), 8-13.
- Uslu, B. (2017). *Türk mitolojisi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Zaripova Çetin, Ç. (2007). Tatar Türklerinde mitolojik varlıklarla ilgili mitler ve inanışlar (İyeler ve yaratıklar). *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 1-32.